SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENINGS TIDNING UTGIVEN SEDAN 1916

Nº 4 2025

BIBLIOTEKSBLADET

NUMRET OM BOOKTOK

Läsfrämjare

Jasmine Darban har flest följare på svenska Booktok. »Allt jag gör har stort inflytande på andra personer.«

ANNONS

Spännande, mysig, intressant &

0–3 år

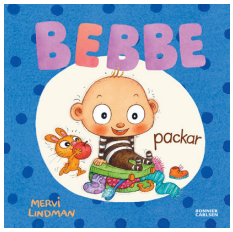

Bebbe ska på semester och han vill ta med sig precis allt!

På förskolan finns det en utklädningslåda, det är så kul att man inte vill sluta!

3–6 år

Tre barn och en fråga: Vad håller deras mystiska granne på med i sitt hus?

Varmt berättat om separation och allt som känns lite läskigt.

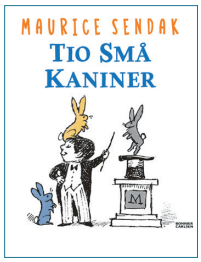

En magiskt lekfull räknesaga för de yngsta.

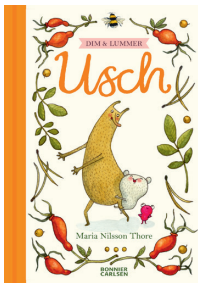

Om vänskap, svartsjuka och att göra plats för någon ny.

Lär dig läsa med Lasse och Maja – peka och läs på skyltarna i Valleby.

6–9 år

En kär återförening blir allt annat än friktionsfri när familjen Amarant kommer hem. (Del 3)

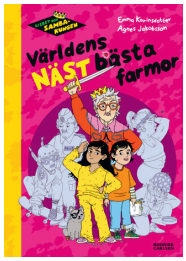

Hanin är på jakt efter en farmor och det finns gott om kandidater att välja mellan!

22 grodyngel har fått superkrafter och det är upp till hundmannen att rädda dagen!

Ett roligt vardags-äventyr om en mystisk godismumsare i biblioteket.

Ny spännande serie av fantasydrottningen Jo Salmson!

Den lilla Frejo ligger illa till och nu måste han hitta sitt mod eller förgås på kuppen. (Bok 2)

Två vänner reser genom tiden och snubblar in i ett hisnande äventyr.

Första delen i en ny serie om en helt vanlig kille som slåss mot rymdmonster.

I den här roliga fakta-boken kan barn få sitt första smakprov på lättsam true-crime.

ANNONS

lustfylld läsning för alla åldrar!

9–12 år

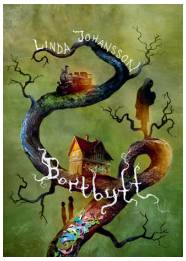

Hella följer den gamla järnvägen och avslöjar hemligheter som kanske borde förblivit dolda.

Det blir skarpt läge när Zeldas nya fotbollslag ska möta det gamla – där bästisen fortfarande spelar.

Hur berättar man för någon att man har sett ett spöke om man inte ens tror på dem själv?

Hur långt är Tyra beredd att gå för att uppfylla sina drömmar om att bli artist?

En hisnande historisk serie som utspelar sig under finska vinterkriget. (Del 3)

Om man inte har tid att plugga till nationella proven så kan man ju alltid fuska, eller...?

En fängslande historia om förbjuden vänskap i en dystopisk sci-fi värld.

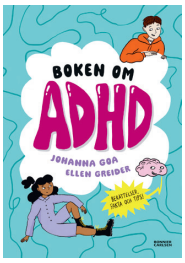

En tydlig guide till diagnosen för både barn och vuxna med texter granskade av forskare och experter.

BONNIER CARLSEN

12–15 år

En livsomvälvande vecka för 14-åriga Isa, som utspelar sig dagarna runt Palmemordet.

Vintern och vårens nyheter från Bonnier Carlsen

Ung vuxen

En tävlingsdykare och en simmare hamnar på djupt vatten i en ångande romance.

Zoey måste klara övergången från vår sort till vampyrernas mörka värld ... (Del 4–6)

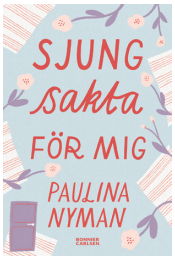

En tonsäker berättelse om uppslukande kärlek och sångens magi.

ANNONS

”Biblioteken är snart sista utposten mot allt dumt.”

– Bibliotekarie i DIK:s
nya biblioteksrapport

För lite resurser, fler uppgifter och större utsatthet.
I DIK:s nya rapport berättar biblioteksanställda
om läget för biblioteken.

DIK kräver insatser för att vända utvecklingen – nu!

DIK

DET HÄR NUMRET

8
FÖRORD / NUMRET OM BOOKTOK

10
SLUTET FÖR DET LÄSTA ORDET, ELLER BÖRJAN PÅ NÅGOT NYTT?

20
VISSTE DU DET HÄR OM TIKTOK?

22
FOLKBIBLIOTEKENS NÄRVARO PÅ BOOKTOK

24
INTERVJU: FORSKAREN TUVA HAGLUND OM UNGAS LÄSNING OCH TIKTOK

30
DEBATTEN BAKOM DET HÄR TEMANUMRET

34
SVENSKA INFLUERARE PÅ BOOKTOK

40
ESSÄ: SARA KÄRRHOLM OM EN GENRE SOM VÄXER FRAM

48
UTVALT FRÅN NÄTET

50
SISTA ORDET: SILVIA ERNHAGEN OM VALET NÄSTA ÅR

22 Booktok – det ser olika ut på folkbiblioteken.

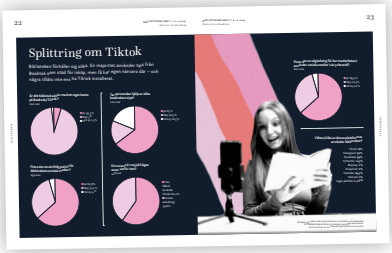

24 Hon har koll på Booktok.

30 Magdalena Ivarsson skrev artikeln som ledde till det här temanumret.

34 Jasmine Darban påverkar ungas läsning.

10 Från Gutenberg till Booktok – och sedan då?

MEDVERKAR I NR 4/2025

Foto: Nikolai Jakobsen

Martin Gelin, reporter

MARTIN GELIN ÄR författare till flera böcker, bland annat kritikerrosade *Den vita stormen,* om rasismens amerikanska historia, och *Imorgon är jag långt härifrån*, om sina drygt två decennier i USA och beslutet att bryta upp med familjen och flytta tillbaka till Europa. Hans senaste bok, *Mjuk makt –Kultur och propaganda i den nya världsordningen,* har precis kommit ut i Sverige och är såld till ett 20-tal länder.

För Biblioteksbladet har han tidigare skrivit om hur mordet på George Floyd gav eko på bibliotek i USA, hur nätgiganter som Amazon, Google och Facebook blev vinnare under pandemin och om USA:s kristna konservativa högers försök att rensa ut oönskade böcker från bibliotek, skolor och universitet.

I det här numret skriver han om Tiktok: är appens världsherravälde ett hot mot det skrivna ordet?

Chefredaktör & ansvarig utgivare
Thord Eriksson
thord@biblioteksbladet.se

Art Director
Christian Williamsson [A4]

Webb/reporter
Helle Kikerpuu
helle@a4.se

Medarbetare i detta nummer
Per Englund, Silvia Ernhagen, Love Frisell, Martin Gelin, Kristian Ingers, Sara Kärrholm, Matilda Nilsson, Joar Vestergren.

Omslag: Per Englund

Prenumeration på BBL
För medlemmar i föreningen ingår BBL i medlemsavgiften. 350 kr för enskild medlem (heltidsstuderande och pensionärer 175 kr). Övriga (inom Sverige) betalar 550 kr (utom Sverige 700 kr).

Tryck
Norra Skåne Offset, Hässleholm
ISSN: 1651-5447

Produktion
A4 Text & Form AB producerar Biblioteksbladet/Biblioteksbladet.se för Svensk biblioteksförening. Redaktionen förbehåller sig rätten att korta och redigera manus. För obeställt material ansvaras ej.

Annonskontakt
Victoria Pettersson
victoria.pettersson@mediakraft.se
0735–11 81 79

Moms utgår ej.

www.biblioteksbladet.se

Svensk biblioteksförening är en ideell förening med uppgift att främja svenskt biblioteksväsen. Biblioteksbladet speglar föreningens verksamhet, åsikter och ställningstaganden men har också till uppgift att väcka egen debatt genom att ge utrymme åt andra åsiktsyttringar. Tidningen har en fri och självständig roll och bedrivs med tryckfrihetsförordningen som grund.

ANNONS

Kostnadsfritt material

Uppmärksamma Förintelsens minnesdag den 27 januari 2026

Inför minnesdagen erbjuder vi material för dig som vill uppmärksamma dagen. Kanske vill du arrangera en föreläsning, visa en utställning, ett digitalt bildspel eller ett filmat vittnesmål? Eller söker du innehåll att publicera på din webbplats eller i sociala medier? Här hittar du förslag på material som du kan använda för att uppmärksamma minnesdagen på det sätt som passar dig bäst.

I vårt minnesdagskalendarium är du välkommen att lägga upp evenemang som då visas på en karta. Inför minnesdagen sprider vi informationen så att besökare kan se vad som arrangeras i deras närhet. Förra året fylldes kartan med över 250 olika arrangemang.

levandehistoria.se/forintelsensminnesdag

Forum för levande historia

Booktok kommer med ett pris. Hur mycket får det kosta?

Vem minns internets gryning? 90-talets mitt då webben bara funnits i några år och tjutet av telefonmodem betydde att man befann sig i verklig framkant. När det ännu gick att föreställa sig nätet som ett verktyg för global förening. Jag kommer lite generat ihåg min egen entusiasm över en konstinstallation där det var möjligt att i realtid möta människor på andra sidan jorden. Världsfred!

Idealet var fri information och frånvaron av kommersiell verksamhet – ja, faktiskt. Det fanns restriktioner mot det, nätet sågs ännu som en allmän nyttighet, en infrastruktur ursprungligen byggd av Pentagon med forskare som första civila användare. De som hade idéer om att försöka använda nätet för ekonomisk vinning sågs med starkt ogillande.
Att digital annonsering skulle få pappers-tidningar på fall och att företag som Facebook och Google skulle dyka upp gick ännu inte att föreställa sig. Dot.com-boomen och den efterföljande kraschen låg fortfarande några år bort.

IDAG VET ALLA hur det blev. Flera nätbaserade företag har vuxit till överstatliga kolosser som hotar att förstöra demokratin.

Det här numret av Biblioteksbladet kretsar kring ett av dessa företag, Tiktok (eller Bytedance som det kinesiska bolaget bakom heter). Globalt uppgår antalet användare till drygt två miljarder, vilket gör Tiktok och dess kinesiska motsvarighet Douyin till världens ledande sociala medieplattform.

Här i Sverige är storanvändarna födda på 00-talet. Vi andra är, med få undantag, frånåkta, undrande och lite skrämda.

Det är inte konstigt. Ännu mer än de andra sociala plattformarna väcker Tiktok frågor om hur algoritmer påverkar våra psyken, och om tekniken är en trojansk häst som gör digital infrastruktur tillgänglig för regimen i Peking.

Att Tiktok samtidigt väcker ungas lust att läsa, via taggen Booktok, gör appen till något bibliotek ändå måste förhålla sig till. Det inneär en delikat situation. För att uppfattas som relevanta krävs anpassning till människors vanor. Men hur mycket får det kosta, om det kommer med ett pris?

EN ENKÄT TILL cheferna för landets folkbibliotek – se sidan 22 – bekräftar att frågan om Tiktok och Booktok inte ses som okomplicerad. Av säkerhetsskäl är det många kommuner som inte tillåter användning av appen. ”Ett bra sätt att nå målgruppen unga, men tyvärr får vi inte använda Tiktok”, är en typisk formulering bland fritextsvaren. Men insikt och mognad tycks variera.

Trots att mycket med Booktok-fenomenet är tilltalande kommer jag för egen del att fortsätta förhålla mig skeptiskt. Jag vill inte ha Xi Jinping kikande över axeln.

Det var mycket enklare 1995. Då rådde det ännu ingen tvekan om att internet bara var bra.

THORD ERIKSSON
Chefredaktör och ansvarig utgivare

Tiktok och Gutenbergs parentes

TEXT **MARTIN GELIN** ILLUSTRATION **KRISTIAN INGERS & CHRISTIAN WILLIAMSSON**

Illustration: Kristian Ingers

Fler än två miljarder använder Tiktok världen över. Betyder appens världsherravälde början på slutet för litteraturen och det skrivna ordet? Eller har den tvärtom blivit en öppning för miljontals unga att upptäcka böcker? Martin Gelin reder ut kontroverserna kring världens största sociala plattform.

REPORTAGE

I den charmiga bokhandeln Daunt Books i Marylebone, i hjärtat av London, är det smockfullt. Mest är det yngre människor i tjugoårsåldern som bär runt på stora travar med böcker. Försäljningen går bättre än någonsin, säger personalen.

Ägaren James Daunt har blivit en ikon i bokbranschen globalt, just för att han satsar på kvalitet och integritet, snarare än att utgå från lägsta gemensamma nämnare. Han har de senaste åren anlitats av flera internationella bokhandelskedjor som hoppas lösa gåtan om hur boken kan överleva i en digital tid.

Titlarna som går bäst på Daunt är inte kommersiellt skräp, utan seriös skönlitteratur. På topplistan finns Bookerpris-nominerade poeter, klassiker av Dostojevskij, Orwell och Kafka, återupptäckta författare från 1900-talet som Natalia Ginzburg och Clarice Lispector och samtida författare som Sally Rooney och Zadie Smith.

Många av dem, erkänner en av försäljarna på butiksgolvet, har fått en rejäl skjuts i försäljningen tack vare Tiktok, som har ett oproportionerligt stort inflytande över samtidens bokbransch.

DAUNT BOOKS I London är inte den enda charmiga bokhandeln som blomstrar delvis tack vare en skjuts i försäljningen från unga konsumenter, som ofta hittat dit tack vare Tiktok eller Instagram. Den som vill betrakta litteraturens hälsostatus som ett halvfullt glas kan hitta gott om ljusa tecken. I min gamla hemstad New York klagar konstgallerierna på att det aldrig är fullsatt hos dem längre, ”de unga och kreativa går hellre till poesiuppläsningar och litterära salonger”, skriver trendspanaren Sean Monahan i ett nyhetsbrev. I Stockholm hamnar jag i en ström av unga människor vid Science Fiction-bokhandeln i Gamla stan, där det också verkar vara proppfullt varje dag. I min hemstad Paris kan du knappt gå tio minuter genom staden utan att se en bokhandel. Utanför berömda Shakespeare & Company på vänstra stranden är det kö redan när butiken öppnar.

DESSA ANEKDOTER från en rad relativt välbärgade storstäder i världen tyder kanske på att boken mår bra. Samtidigt ser vi alarmerande statistik i många länder som visar hur läsandet minskar. Bland yngre försämras läskunnigheten och framför allt unga män har till stor del slutat läsa skönlitteratur, eller böcker överhuvudtaget.

Den som vill se glaset som halvtomt har minst lika många skäl att se en mörk framtid för inte bara seriös skönlitteratur, utan själva läsningen och det skrivna ordet, som tycks vara på väg att bli än mer marginaliserade i den digitala offentligheten.

Utvecklingen i vår kulturkonsumtion och vår förståelse för omvärlden är oskiljaktig från den tekniska utvecklingen, där Tiktok de senaste åren blivit världens mest populära sociala plattform. Även om det främst är yngre som använder den håller appens globala inflytande på att förändra vår kultur, vår litteratur och vår offentlighet. En rad paradoxer präglar nu samtidens kulturella utbud och förutsättningar, där läsningen både verkar få högre status och samtidigt bli mer marginaliserad.

Illustration: Christian Williamsson

Pessimisterna ser gärna Tiktoks globala segertåg som ett bevis för att vi rör oss bort från det skrivna ordet. Den amerikanska kulturkritikern Ted Gioia har skrivit en rad alarmerande artiklar om den ”dopaminkultur” som uppmuntras av Tiktok, där vi frenetiskt skrollar förbi korta videoklipp i flödet, på jakt efter digitala kickar, något roligt, något som tillfredsställer vår politiska vrede, vackra semesterorter att drömma om. Dessa appar skapar nya incitament för såväl underhållningsindustrin som för politiker, som alla jagar samma genvägar till våra känslor, på bekostnad av djupare reflektion och mer nyanserade budskap och berättelser.

MEDIEFORSKAREN JEFF JARVIS har skrivit om det han kallar ”Gutenbergs parentes”. Han varnar för att de senaste fem århundradena – sedan Gutenbergs tryckpress – var en period då boken och det skrivna ordet stod i centrum, men att detta tidevarv nu går mot sitt slut. Vi rör oss, enligt Jarvis och många av hans forskarkollegor, mot en ny digital offentlighet där bilder och videor dominerar, medan det skrivna ordet marginaliseras.

Redan för åtta år sedan besökte jag en Facebook-konferens i San Francisco där Mark Zuckerberg själv presenterade just denna teori. Företagets produkter hade börjat med text, rört sig mot foton, sedan vidare till video och i framtiden även AI och VR, virtual reality. Om prioriteringarna och investeringarna från Silicon Valley och riskkapitalisterna där är signaler på framtidens kulturkonsumtion så tyder mycket på att Zuckerbergs prognos stämmer.

Det skulle betyda slutet för boken som en kulturellt dominant kraft, men det skulle också kunna innebära slutet för en offentlighet där människor i demokratiska samhällen överhuvudtaget kan vara överens om grundläggande fakta och uppfattningar om vad som pågår omkring dem.

I den utvecklingen har Tiktok en oerhört viktig roll.

***

SÅ VAD ÄR DET Tiktok har gjort med människan? Gör den oss dummare, eller har den givit unga en chans att nå ut, att hitta nya former av demokratisk agens?

Är det ett demokratiskt verktyg, eller ett gift?

Håller den på att ta död på läsandet? Eller tvärtom att rädda det?

I USA kan konflikten i synen på Tiktok delas upp på två framträdande röster i teknikdebatten.

Illustration: Christian Williamsson

➤ På den ena sidan står psykologen Jonathan Haidt, som i många år varnat för att sociala medier i allmänhet, och Tiktok i synnerhet, förgiftar unga människors liv, distraherar dem från seriös bildning och från allt som faktiskt gör livet värt att leva – att leka utomhus, att träffa kompisar, dejta, spela fotboll.

I en rad uppmärksammade böcker och föreläsningar har Haidt lagt fram bevis för att unga i framför allt USA men även i de flesta andra rika länder mår fruktansvärt dåligt på grund av att de vuxit upp med en beroenderelation till internet och mobiltelefonernas sociala appar.

Det är inte bara en gammal mans muttrande över ungdomen. I såväl USA som i Australien, Norge, Frankrike och Sverige visar forskning hur majoriteter av unga säger sig ha ett självdestruktivt förhållande till sin mobiltelefon och till de sociala apparna.

I en studie av opinionsinstitutet Pew Research säger två av tre unga amerikaner att de aktivt försöker reducera sin skärmtid. I Norge säger åtta av tio unga att de använder internet för mycket och även i Sverige är det enligt Internetstiftelsen en klar majoritet av dem som säger att de ”slösar bort tid” på sociala medier.

PÅ DEN ANDRA SIDAN av teknikdebatten står journalisten Taylor Lorenz, som har ett mer optimistiskt perspektiv och betraktar Tiktok som en plattform som ger agens till unga. Lorenz hävdar att appen rivit traditionella grindvakter för offentligheten och ger unga nya chanser att göra sina röster hörda. I boken *Extremely Online* argumenterar Lorenz för att sociala medier i allmänhet och Tiktok i synnerhet har skapat mer mångfald i offentligheten, genom att släppa fram röster som marginaliserades eller utestängdes av de gamla medierna.

Med ett stråk av teknikpopulism beskriver hon utveckling med retorik hämtad från den franska revolutionen: en odemokratisk aristokrati styrde med järnhand de gamla institutionerna, med höga trösklar, elitism och nepotism. Sedan kom de sociala plattformarna och störtade den gamla ordningen, i en folkets revolution.

LORENZ RESONEMANG var vanligt redan i de sociala mediernas tidiga världsherravälde i början av 2010-talet. Då skrev internetforskaren Clay Shirky den uppmärksammade boken *Here Comes Everybody* där han försvarade ett öppet internet och de sociala mediernas potential att ge fler röst i offentligheten. Ekonomijourna-

listen James Surowieckis *The Wisdom of Crowds* förde fram liknande argument: internet och de sociala medierna skulle göra mänskligheten klokare och våra samhällen mer demokratiska.

I dag krävs det rosafärgade glasögon för att se internet och inte minst Tiktok på det sättet. Det har skett en problematisk utveckling inte bara i USA, där Silicon Valleys oligarker lierat sig med Donald Trumps högerradikala vision, utan även i Kina, där teknikföretagen arbetar i samklang med kommunistpartiets totalitära ideologi.

Appar som Tiktok har onekligen tillåtit nya röster att ta plats i offentligheten och utmana gamla aktörer, men dessa röster kommer oftast från samma ideologiska klick: den yttersta högerkanten. I land efter land ser vi hur nationalister dominerar på sociala medier, med budskap som ofta demoniserar minoriteter, migranter, feminister och hbtq-personer. Jag skrev redan 2018, i boken *Internet är trasigt* (tillsammans med Karin Pettersson), att det inte är högerextrema som är bra på sociala medier utan sociala medier som är bra på högerextremism. Det här var inte bara en teori utan något som befästs i forskningen. I presidentvalet 2016 spreds exempelvis Donald Trumps videor till i genomsnitt sex gånger fler användare, helt oavsett kvalitet eller innehåll, än motståndaren Hillary Clintons videor.

MARIA RESSA, Nobels fredspristagare 2021 och journalist som länge hotats med fängelsestraff av den auktoritära regimen i Filippinerna, har visat hur detta hänger ihop med att lögner sprids snabbare än sanningen, inte sällan för att det är lättare att chockera och överraska med lögner

Tiktok-teoretiker

FORSKAREN JEFF JARVIS (överst) har skrivit om det han kallar ”Gutenbergs parentes”. Han beskriver en digital offentlighet där bilder och videor dominerar, medan det skrivna ordet marginaliserats.

Psykologen Jonathan Haidt (nederst) har länge varnat för att sociala medier, och i synnerhet Tiktok, skadar unga människor. I boken *The Anxious Generation* tar han upp Booktok som han menar förvandlar litteratur till en konsumtionsvara.

Journalisten Taylor Lorenz (mitten) är Haidts motsats med sin positiva syn på Tiktok. I boken *Extremely Online* argumenterar hon för att appen ger unga chansen att bli hörda.

eller vilseledande information. Det gynnar extremister och antivetenskapliga röster, klimatskeptiker och vaccinmotståndare.

Den amerikanska komikern David Cross uttryckte det kanske mest träffsäkert när han nyligen sade att de gamla medierna brukade ”speak truth to power”, tala sanning till makten, medan de sociala medierna tvärtom ”speaks power to truth”. Sanningen brukade granska makten och tämja korruption och maktmissbruk, men idag har de sociala plattformarna blivit verktyg för makthavare att tysta sanningen.

***

DET SOM GÖR TIKTOK så beroendeframkallande är den mytomspunna algoritm som med en nästan gudomlig intelligens tycks förstå varje användares preferenser. När du öppnar appen möts du inte av innehåll från konton du valt att följa, utan från ett flöde styrt av denna algoritm, som faller under rubriken ”For you” – För dig.

”TikTok blev mäktigt på grund av förmågan att förutse vad du vill titta på med hjälp av ledtrådar från det beteende du har när du använder plattformen, snarare än de prefeenser du säger att du vill ha”, skriver journalisten Emily Baker-White i den nya boken *Every Screen On the Planet*.

Tiktok ger alltså inte användaren det de frågar efter, utan det som deras digitala beteendemönster faktiskt visar att de egentligen vill ha.

Det är subtilt, menar Baker-White. Om du dröjer dig kvar ett ögonblick vid en viss video, eller stänger av den i vredesmod skickar det signaler som du kanske inte tänker på som användarpreferenser, men som hjälper Tiktok att finjustera appen så att den blir allt bättre på att ge dig innehåll som får dig att tillbringa mer tid där.

Förmågan att inte bara läsa av vad användarna säger att de vill ha utan även att manipulera deras beteende så att de

Booktok gjorde dem till bästsäljare

James Joyces *Odysseus* och Dostojevkijs *Vita nätter* har blivit bästsäljare efter inlägg på Tiktok. *Stoner* av John Williams och böcker av Emily Brontë och Jane Austen har också fått ny skjuts. Han Kang var redan innan Nobelpriset populär på Tiktok. Japanska Yukio Mishima, den brasilianska modernisten Machado de Assis och turkiska Sabahattin Ali har alla fått uppsving tack vare appen.

Foto på Han Kang: John Sears, CC BY-SA 4.0

stannar kvar på plattformen gör Tiktok till ett förföriskt verktyg för marknadsförare, oavsett om det gäller oförarglig litteratur eller politiskt extrema kampanjer. Det är just därför Tiktok har en sådan ofattbar potential att forma både vår kultur och våra demokratier.

Ett banalt exempel på det är att alla videor som nämner den kinesiska leksaksdockan Labubu, som blev hutlöst populär i somras, enligt flera granskningar verkar ha manipulerats så att de fått mer spridning än andra videor på Tiktok. Det kanske inte verkar så farligt när det gäller en liten leksak, men vad betyder det för vår demokratiska framtid om Peking kan styra flera miljarder människors digitala beteenden?

NÄR EMILY BAKER-WHITE gjorde research för boken upptäckte hon att även hon själv blev digitalt förföljd. Flera personer på Bytedance hade läckt känslig information till journalister och enligt Baker-White började hennes geografiska position kartläggas för att se om hon var i samma rum som anställda på företaget. Det anmärkningsvärda var att detta gjordes när hon befann sig i USA, inte i Kina.

Ändå fick moderbolaget i Kina, enligt Baker-White, tillgång till realtidsdata om var hon befann sig.

Appen där unga dansar till poplåtar framstod inte längre som så oförarglig.

Det är alltså befogat att oroa sig över de risker Tiktok innebär för det öppna samhället, men samtidigt går det inte att förneka att miljontals framför allt unga människor ser appens innehåll som meningsskapande. Dessa paradoxer visar hur svårt det är att hitta vettiga former att reglera Tiktok och åtgärda samhällsriskerna med appen. Det finns en klar kostnad för att låta Tiktok härja fritt i demokatier, men vi måste också se kostnaden för att förbjuda appen.

Illustration: Christian Williamsson

Leksaksdockan Labubu blev efter att videor om den manipulerats så att de fick större spridning än andra videor på Tiktok.

***

ENLIGT JONATHAN HAIDT betyder Tiktoks världsherravälde även att kulturen degraderas. I boken *The Anxious Generation* tar han specifikt upp Booktok, de litteraturtips som är populära bland Tiktoks användare, och som så ofta används som argument för att plattformen inte alls gör oss dummare, utan tvärtom stimulerar den globala bokförsäljningen.

Men Haidt menar att tipsen är performativa snarare än substantiella, att de estetiserar och trivialiserar böcker, och att litteratur på Booktok främst förvandlas till ännu en konsumtionsvara, som filtreras genom en dopaminberoende influerarkul-

Illustration: Christian Williamsson

tur. Tiktok är framför allt det bästa exemplet på en kategori av digitala tjänster som saboterar unga människors koncentrationsförmåga och fokus, gör dem rastlösa, ångestfyllda och statusbesatta, den ”oroliga generation” som bokens titel beskriver. Det är också konstaterat i forskningen, där den psykiska ohälsan och upplevda ensamheten bland dagens unga i USA saknar motstycke jämfört med tidigare generationer, även om det är svårt att befästa en glasklar korrelation med användandet av de sociala apparna.

Haidt menar framför allt att Tiktok saboterar de förhållanden och omständigheter under vilka läsandet gynnas.

FORSKNINGEN OM Booktok är mer motsägelsefull. Det stämmer att det framför allt är genrelitteratur och ungdomslitteratur som gynnas av appens användare: romantik, skräck, science fiction, young adult-böcker som gärna ska ha traumatiska teman. Colleen Hoover, som skriver så kallad romantasy, är den enskilda författare som sålt flest böcker tack vare Tiktok – mer än åtta miljoner exemplar. Hon löper ingen risk att vinna Bookerpriset eller Nobelpriset.

Men det är inte enbart kitschig genrelitteratur som blomstrar på Booktok, utan även komplexa skönlitterära mästerverk som hittar en helt ny publik genom att någon med bred följarskara rekommenderar dem. Både James Joyces modernistiska mästerverk *Odysseus* och Dostojevkijs *Vita nätter* har blivit oväntade bästsäljare de senaste åren, efter virala inlägg på Tiktok. *Vita nätter* var den fjärde mest sålda översatta romanen i Storbritannien förra året. Det lågmälda mästerverket *Stoner* av John Williams och brittiska klassiker av Emily Brontë och Jane Austen har också fått ny skjuts. Han Kang var förmodligen den första Nobelpristagaren som redan var väldigt populär på Tiktok. Appen tycks också, enligt forskare som studerat Booktok, gynna global litteratur snarare än enbart engelskspråkiga författare. Japanska Yukio Mishima, den brasilianska modernisten Machado de Assis och turkiska Sabahattin Ali har alla fått uppsving tack vare appen.

MEN DESSA EXEMPEL är en skärva av den större litterära konversationen på Tiktok, där en överväldigande del av materialet är kommersiell genrelitteratur. Förra året gjorde den nederländske lingvisten Jeroen Dera en metastudie av forskning om Tiktoks inflytande på bokvärlden och fann att mer än 35 miljoner videor har använt

taggen Booktok globalt sedan 2018. Dessa inlägg har totalt visats 200 miljarder gånger.

Booktok har haft en ”unik inverkan på produktion, distribution och mottagande av litteratur, vilket markerar ett nytt kapitel i digitala mediers litteraturhistoria”, skriver Dera.

Studien visade att de mest sedda och delade videorna om böcker på Tiktok nästan alltid betonar känslor snarare än litterära kvaliteter. Böcker bedöms utifrån förmågan att få läsaren att gråta, ”snarare än utifrån en rationell distans gentemot de tematiska och stilistiska egenskaperna”, skriver Dera.

STUDIEN VISADE OCKSÅ att de flesta Booktok-influerare föredrar fysiska böcker framför digitala format, och det är också vanligt med ”shelfies”, en selfie framför bokhyllan.

Det är en del av en bredare estetisering av litteraturen och den fysiska boken som kan tyckas ytlig, men som egentligen speglar just den paradox vi ser i den globala litteraturens utveckling: att seriös skönlitteratur marginaliseras när färre läser den, gör också de kvarvarande läsarna mer hängivna. Boken blir ett viktigare föremål för identifikation bland unga och den litterära kulturen får därmed prestige, när den inte längre når de breda folklagren. Att objektifiera fysiska böcker är knappast det värsta som sker på internet idag. Det tycks snarare fungera som en inkörsport till vidare läsning. Det förklarar inte minst köerna till berömda – och för all del väldigt fotovänliga – antikvariat som Shakespeare & Co i Paris och The Last Bookstore i Los Angeles, eller charmiga boklådor som Daunt i London.

UNGA BOKLÄSARES entusiasm för både seriös litteratur och boklådor tyder på att Gutenbergs parentes sträcker sig lite längre in i framtiden än pessimisterna tror.

Det vore en grov överdrift att påstå att Tiktok räddat boken. Tvärtom sker det en flykt från de sociala apparna bland unga, av längtan tillbaka till de gamla analoga formaten.

Försäljningen av vinylskivor har ökat med 300 procent globalt det senaste decenniet. Taylor Swift sålde mer än två miljoner exemplar av sitt senaste album. Det hänger ihop med en bred renässans för taktila konstformer. Unga söker sig till keramik, textilkonst, trädgårdar och botanik, i försök att komma bort från internet och de sociala apparnas klaustrofobiska flöden.

På Daunt Books får jag också lära mig om en affärsidé som är så långt från Tiktok det går att komma. Inga algoritmer styr inköpen av böcker eller valet av titlar som syns i skyltfönster och på de främsta bokborden vid kassorna. Allt styrs bara av personalens egna preferenser, vad de egentligen tycker är bra litteratur. Tiktok har hjälpt en och annan ung litteraturstudent att hitta dit. Men det är i de här varma rummen, där omätbara kvaliteter växer, som vi nu ser en väg bort från Tiktok och de andra beroendeframkallande sociala apparnas världsherravälde.

Många unga lämnar sociala medier av längtan efter det analoga. Att Taylor Swifts senast album sålts i miljonupplagor på vinyl är förmodligen ett utslag av det.

REPORTAGE

Vad är egentligen Tiktok?

Det började som en oförarglig app. Idag styrs världens största sociala plattform av nationalistiska och auktoritära politiker i Kina och USA.

TEXT **MARTIN GELIN**

Bytedance, ett av Kinas och världens största teknikföretag, lanserade appen Douyin för att spela in korta videosnuttar, 2016. Året därpå köpte företaget även en liknande app, Musical.ly, som lyckats nå en stor publik genom att nischa sig på dans och mimande till musik. Utvecklarna var baserade i både Los Angeles i USA och Shanghai i Kina, vilket gav en föraning om de globala ambitioner och målgrupper som Tiktok snart skulle nå. Bytedance växte i takt med att en ny världskarta tog form för teknisk innovation, centrerad kring Stilla havet snarare än Atlanten, med Kina och Kalifornien som de självklara naven för techindustrin.

DE FÖLJANDE ÅREN växte Tiktok explosionsartat i många länder och genomslaget blev globalt under pandemin, då många satt hemma med ett omättligt behov av lättsam underhållning. Appens funktioner har också blivit allt bredare och den har etablerat sig som en samlingsplats för e-handel, liveströmmad underhållning och effektiva marknadsföringskampanjer.

Samtidigt utsattes appen för alltmer politisk granskning. Regleringar genomfördes i många västländer för att skydda medborgarna från potentiell kinesisk propaganda.

KANADA, INDIEN och Taiwan har infört olika sorters heltäckande förbud mot Tiktok och ett tjugotal länder, många i Europa, har förbjudit statligt anställda att använda appen, just för att många politiker ser den som en trojansk häst för kinesisk och potentiellt även rysk propaganda.

I USA tvingades Tiktok skapa ett nytt företag åtskilt från det kinesiska moderbolaget, men appen bygger på samma

Larry Ellison, högerradikal miljardär med makt över Tiktok i USA.

Originalfoto: Oracle PR Hartmann Studios/Wikipedia

algoritm som i Kina.

I USA stängdes sedan Tiktok ner under Joe Bidens tid som president, men Donald Trump tillät verksamheten och har försvarat Tiktok efter att han fått gigantiska donationer till sin kampanj från en av appens finansiärer. Nu kommer den högerradikala miljardären Larry Ellison att bli dominerande ägare av amerikanska Tiktok. Både i Kina och USA styrs alltså världens största sociala plattform av auktoritära och nationalistiska politiker.

IDAG HAR TIKTOK två miljarder aktiva användare.

Bara i Kina, där appen alltså heter Douyin, används den av mer än 700 miljoner invånare, medan Tiktok i USA når 150 miljoner. I Indonesien och Brasilien är det också mer än 100 miljoner som använder Tiktok.

Medan andra sociala plattformar, som Facebook, Instagram och X (tidigare Twitter) fortsätter att förlora trafik och användare, särskilt bland unga, har Tiktok bara fortsatt växa. Ingen enskild produkt gör just nu mer för att förändra den globala konsumtionen av kultur och underhållning.

Biblioteken splittrade

En majoritet använder tips från Booktok som stöd för inköp. Men få har egen närvaro där – och några tillåts inte ens ha Tiktok installerat.

Är ditt bibliotek aktivt med ett eget konto på Booktok/Tiktok?

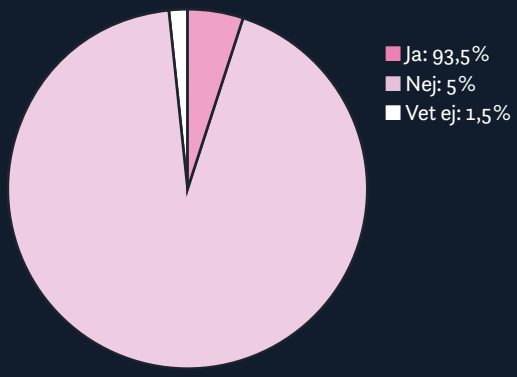

Tar personalen hjälp av olika booktokers tips?

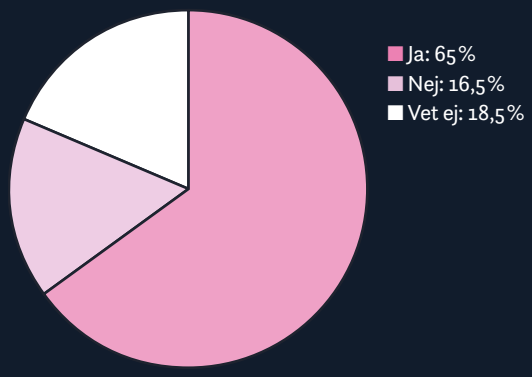

Finns det en skriftlig policy för bibliotekets sociala medier?

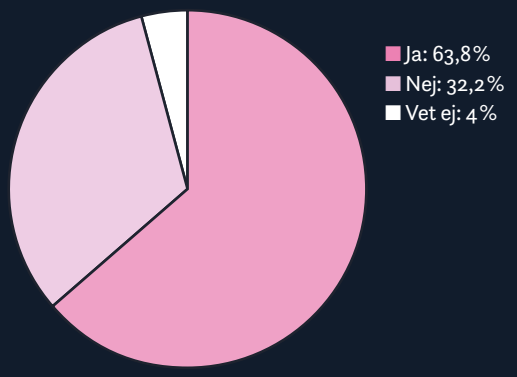

Om svaret är nej på frågan ovan: varför inte?

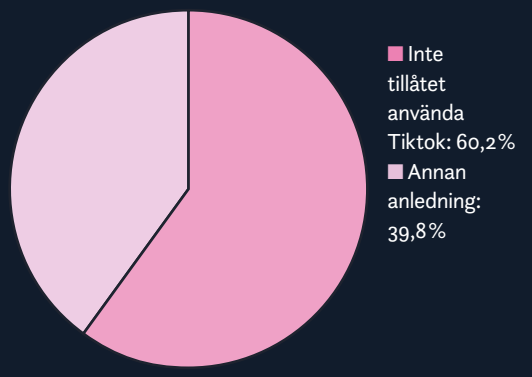

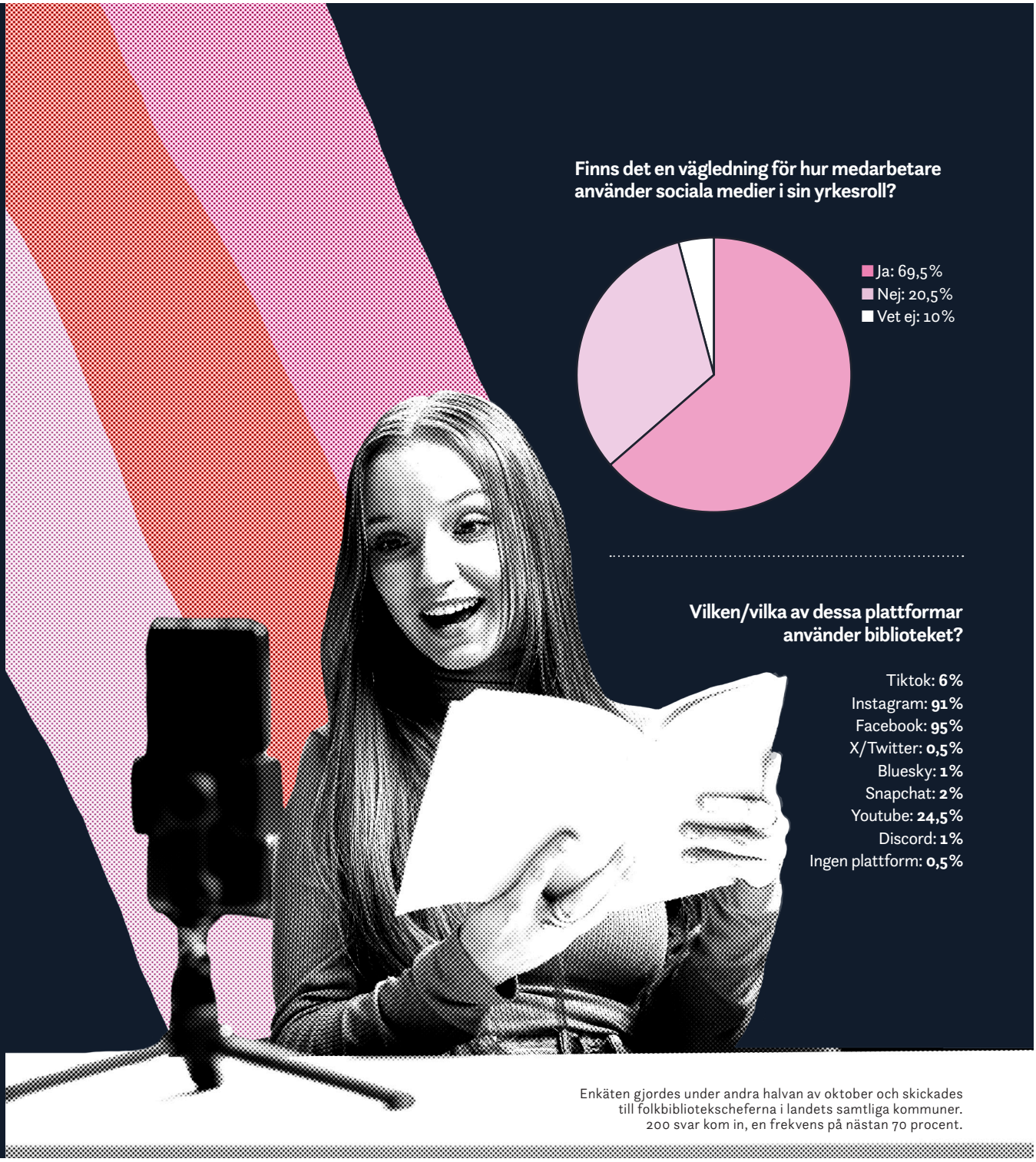

Finns det en vägledning för hur medarbetare använder sociala medier i sin yrkesroll?

Vilken/vilka av dessa plattformar använder biblioteket?

Tiktok: **6%**
Instagram: **91%**
Facebook: **95%**
X/Twitter: **0,5%**
Bluesky: **1%**
Snapchat: **2%**
Youtube: **24,5%**
Discord: **1%**
Ingen plattform: **0,5%**

Enkäten gjordes under andra halvan av oktober och skickades till folkbibliotekscheferna i landets samtliga kommuner. 200 svar kom in, en frekvens på nästan 70 procent.

INTERVJU

Koll på Booktok

Tuva Haglunds forskning handlar om »en ny plattform för litteraturförmedling«. Hon har funnit en plats för läsfrämjande där mörka teman och tabun utforskas.

TEXT **MATILDA NILSSON** BILD **JOAR VESTERGREN**

Tuva Haglund tipsar

Tre Booktok-böcker att ha koll på

1. *Ett hov av taggar och rosor* av succéförfattaren Sarah J Maas. Romantisk fantasy-serie som tagit sig upp på New York Times bästsäljarlista.
2. *Kärlekshypotesen* av Ali Hazelwood. Romance i akademisk miljö som även ska bli film.
3. *Quicksilver* av Callie Hart. En av de senaste Booktok-succéerna som översatts till svenska.

Väggarna är rosa – en hyllning till Lennart Hellsing – men cigarettlukten är borta.

I författarens gamla kontor på Svenska barnboksinstitutet jobbar numera Tuva Haglund som har ägnat två år åt att studera Booktok.

– Han hade alla sina böcker här och så rökte han mycket. Så när det här skulle göras om till arbetsrum fick man röksanera allt.

Tuva Haglunds laptop ligger på den stora bänkytan. Mobilen bredvid. När hon jobbar med forskningsprojekt på Tiktok är mobilen och plattan hennes viktigaste verktyg. Hon har tre olika profiler på plattformen där hon följer innehållsproduktionen och kommunikationen kring den populära hashtagen #booktok.

– Intresset för Booktok är stort, säger Tuva Haglund.

HON HAR FÖRELÄST OM Booktok på många fortbildningsdagar för bibliotekarier. Kunskaperna om fenomenet varierar, men Booktok är välkänt bland en del, särskilt bibliotekarier som jobbar med ungdomslitteratur.

– Jag tycker inte att man ska behöva ha Tiktok – om man inte vill.

För den som inte är van att använda sociala medier kan det kännas främmande att ge sig ut på plattformen – och alla bibliotekarier behöver kanske inte heller vara där, menar hon.

– Det är en ny plattform för litteraturförmedling som har visat sig betydelsefull. Precis som bibliotekarier orienterar sig på andra platser där litteratur är viktig så är det här också en viktig plats. Jobbar man specifikt med ungdomar så tror jag det kan vara till stor hjälp att ha koll på Booktok, säger Tuva Haglund.

– Min bild är att det finns ett intresse bland bibliotekarier för den här miljön.

»Det är svårt att uppskatta hur stort fenomenet är bland skol- och gymnasieelever.«

BOOKTOK HAR FÖR många kommit att förknippas med en läsfrämjande miljö, ett återtåg till bokläsning och bokintresse bland unga tack vare deras interaktioner digitalt. Det är något bibliotekarier, lärare och bokhandlare vittnar om, berättar Tuva Haglund. Böckerna som får uppmärksamhet på Tiktok är också samma böcker som många skolungdomar vill se på skolbiblioteket.

– Det kommer uppenbarligen ungdomar till skolbiblioteken och frågar efter böcker de sett på Tiktok. Men hur många ungdomar rör det sig om? Det är svårt att uppskatta hur stort fenomenet är bland skol- och gymnasieelever.

I sin avhandling undersökte Tuva Haglund social läsning på nätet och rörde sig mycket i fankulturmiljöer som Tumblr, Archive of Our Own, Facebook och Instagram. Hon började därefter intressera sig för läsgemenskaper, till exempel via communityn Wattpad.

– Booktok är inte ett isolerat fenomen, betonar Tuva Haglund. Det finns en hel palett med plattformar för läsande. Men under pandemin växte Booktok fram på Tiktok och fick ett starkt genomslag.

Det snabba videoformatet, som helt dominerar, är annorlunda mot tidigare lässammanhang på sociala medier. Tuva Haglund har tillbringat mycket tid på plattformen sedan 2021. Hon har särskilt fokuserat på communityn kring den populära genren romance, kärleksromaner med lyckligt slut. Det är närmast en etnografisk studie hon gjort av innehåll, innehållsskapare och läsgemenskaper inom vissa delar av Booktok.

– Det är ofta starka känslouttryck på plattformen. Det gäller att fånga din uppmärksamhet och det ska gå fort. För om du inte är intresserad så swipar du vidare, säger Tuva Haglund.

HON LÄGGER INTE själv upp något innehåll på Tiktok, utan väljer att styra eller inte styra plattformens kraftfulla algoritm på andra sätt. När hon skrev en forskningsartikel om olika troper inom romancegenren var hon en fluga på väggen som följde interaktionerna i realtid.

Nu undersöker hon främst den svenskspråkiga delen av Booktok och väljer då att stanna upp längre vid videoklipp som motsvarar hennes kriterier. Hon arbetar med ett treårigt postdokprojekt om ungdomars läsning och sociala interaktioner på Tiktok. Tuva Haglund vill ta reda på hur Booktok blivit en del av läsarnas vardag och kommer att intervjua gymnasieungdomar om det.

– Jag vill förstå hur de här digitala sammanhanget samspelar med annan läsning, som till exempel skolläsning och attityder till läsning.

Hon vill också nå användare som kanske inte lägger upp så mycket utan mer gillar och kommenterar.

– Mitt intryck är att de som lägger ut inlägg och syns inom Booktok är lite äldre, runt 23–30 år. Därför

»Jag upplever att det är en ganska snäll miljö. Det finns någon sorts grundidé om att all läsning är bra läsning.«

tycker jag att det är intressant att vända mig direkt till gymnasieungdomar och undersöka hur stort intresset är bland dem.

I Biblioteksbladet har flera debattörer skrivit om Booktok (se nästa uppslag), och det är en rätt mörk bild av plattformen som målas upp. Det varnas för riskerna att bli alltför påverkad av böcker som trendar på Tiktok.

TUVA HAGLUNDS BILD stämmer inte överens med debattörernas. Hon beskriver Booktok som en tillåtande och lekfull social plattform.

– Booktok är en jättestor miljö med många olika gemenskaper. Den svenskspråkiga delen, där jag är mycket, domineras inte av dark romance, utan snarare av genrerna romantasy, young adult och romance. Jag upplever att det är en ganska snäll miljö. Det finns någon sorts grundidé om att all läsning är bra läsning.

All läsning är bra läsning, just den dogmen som en av debattörerna i Biblioteksbladet specifikt kritiserat.

– Det som debattörerna är ute efter är ju att intresset för litteratur förflyttats lite med Booktok, att det går mer mot det farliga och det förbjudna. Jag tror inte det är en generell tendens, men oavsett ligger det långt bort för mig som forskare att bedöma om litteratur är lämplig eller inte, fortsätter Tuva Haglund.

– Med det sagt så har jag har full respekt för att bibliotekariens yrkesroll ställer andra krav, säger hon. Är du bibliotekarie på en skola ska du välja vilka böcker som ska köpas. Där kommer säkert andra saker in: vad har jag för uppdrag? Vilka böcker ska jag ställa fram? Vad är bäst på lång sikt? Det är parametrar som inte behöver handla om ifall boken är bra eller dålig. Det blir en svårare fråga.

HON BETONAR ATT hennes roll skiljer sig från en bibliotekaries. Hon vill inte säga hur professionen ska förhålla sig till den nya plattformen.

– Men när det gäller den generella frågan – är det här farliga böcker eller inte? – så spelar det också in vad läsaren gör av sin läsning.

Inom forskningen talar man ofta om att läsaren själv är viktig i själva läsprocessen.

– Bokens innehåll rör sig inte rakt in i våra hjärnor och ändrar våra tankar – utan som läsare är man medskapare. Det är viktigt att fråga sig vad en ung läsare gör med bokens innehåll. Och just det är så spännande med Booktok, att jag som utomstående kan vara med och se och höra när läsare pratar och umgås kring böcker.

Hon har tittat mycket på romance inom Booktok, men inte underkategorin dark romance, som oron handlar om. I debatten på Biblioteksbladet varnas bland annat för en bok med innehåll som stalking och våldtäkt med pistol.

– Dark romance är en genre som utforskar mörka teman och tabun, så det är inte något extremt i sammanhanget, säger Tuva Haglund.

I sin vetenskapliga artikel *Enkelsängar, äkta fiendeskap och oplanerade graviditeter* beskriver hon de uttryck, kallade troper, som Booktok-användarna använder för att rappt beskriva gemensamma referenser inom romance. Hon hittade 37 olika troper bland 100 inlägg. För att ge några exempel: enemies to lovers (fiender som blir älskare), one bed (när blivande kärleksparet hamnar i en situation – kanske på ett hotell – där det bara finns ett rum/en säng) och friends

INTE OROLIG

Det finns en oro för litteratur som lyfts på Booktok – se nästa uppslag. Men Tuva Haglund delar inte känslan. ”En snäll miljö.”

to lovers (vänner som inleder en kärleksrelation).

Enemies to lovers är ett exempel på en trop som funnits inom romancelitteraturen sedan 1980-talet, skriver Tuva Haglund i sin artikel. Det kan handla om en känslokall alfaman som successivt mjuknar och lär sig älska hjältinnan. Men i dag förknippas tropen enligt Tuva Haglund med en dynamik där båda parter närmar sig varandra genom att se konflikten ur varandras synvinklar.

NÄR DET GÄLLER ROMANCE finns det empirisk forskning där man tittat på vad genren har för betydelse i läsarens liv. Tuva Haglund refererar till *Reading the Romance*, en banbrytande studie av romanceläsare från 1980-talet.

– Där betonar Janice Radway själva handlingen att lustläsa bara för sin egen skull som centralt för majoriteten av de hemmafruar som deltog i studien. Booktoks romance-läsare tillhör en annan generation, men även i dag kan situationen runt läsningen vara betydelsefull. Den sociala gemenskapen på Booktok kan i sig vara en faktor som skapar läslust.

Svenska barnboksinstitutet får in hela årsutgivningen på svenska inom barn- och ungdomslitteratur, men bland böckerna finns än så länge få av de titlar som fått sin popularitet via Booktok. Även på den svenska delen av Booktok talas det framför allt om böcker på engelska.

– Det kan också vara något som kommer att förändras med tiden. Mitt intryck av den svensk-språkiga delen av Booktok är att den har vuxit. Så även om böckerna är på engelska är samtalen på svenska.

Debatten som ledde till den här tidningen

Kan Booktok vara skadligt? Det här numret av Biblioteksbladet är gjort utifrån den frågan. Allt startade med några debattartiklar.

TEXT **THORD ERIKSSON**

”Risk att skolbiblioteken fylls med mjukporr och ätstörningar.”

Så löd rubriken på en debattartikel på Biblioteksbladet.se i september, skriven av Magdalena Ivarsson, biblioteksutvecklare på friskolekoncernen Lärande. Hon lyfte fram att en del av litteraturen som är populär på Booktok ”rymmer grafiska sexscener, glorifierade ätstörningar eller destruktiva relationer som framställs som passionerade”.

”Booktok har gjort att unga läser mer, och det är i sig något mycket positivt. Men skolbibliotek kan inte reducera sitt uppdrag till att köpa allt som trendar på Tiktok. Vi måste väga läslust mot ansvar – och vi måste göra det professionellt.”

Denna professionalitet är en bristvara, underströk Ivarsson, eftersom alla skolbibliotek inte bemannas av bibliotekarier.

TEXTEN VAR EN kommentar till en krönika i våras av Magnus Johansson, folkbibliotekarie i Ludvika, som kretsade kring genren dark romance som är stor på Booktok, och då i synnerhet boken *Haunting Adeline* av H.D. Carlton. Bokens huvudperson förföljs av en stalker som utsätter henne för våldtäkt med en pistol.

”Vilket Adeline förstås finner både otäckt och förnedrande. Fast mest av allt ändå sexuellt upphetsande...”, skrev Johansson. Han menade att genrens popularitet är problematisk och att det därför borde pratas om hur viss litteratur kan ha negativt inflytande på sina läsare.

Reaktionerna var blandade: några tyckte att krönikan var moralistisk och att bibliotekarier inte ska vara smakdomare, andra ansåg att Johansson var något viktigt på spåren.

Magdalena Ivarssons text väckte också kommentarer, och ett par personer skrev egna repliker.

NORDMALINGS BIBLIOTEKSCHEF Tommy Bildström ansåg milt raljant att Johansson och Ivarsson visat att de är ”två tossiga tokar” (”för att citera den store filosofen Svampbob Fyrkant”). Men han reserverade sig för att skolbibliotek måste följa skolans värdegrund och att han själv har en annan utgångspunkt.

”Ur ett folkbiblioteksperspektiv vore det ett mardrömslandskap om vårt urval bestod av pedagogiskt riktiga böcker som ska styra barnen mot en viss ideologi.”

Bildström tackade samtidigt Magnus Johansson och Magdalena Ivarsson för att de väckt diskussionen om vad som hör hemma på bibliotek. ”Vi behöver mer samtal om litteratur, urval och ansvar och frihet. Det bästa för biblioteken är om vi tillsammans utforskar gränserna tills ni andra inser att jag har rätt.”

Sista ordet den här gången gick till Alva

Foto: Privat och Karl Gabor (Bildström)

Alva Franzon, Magdalena Ivarsson och Tommy Bildström har debatterat Booktok i höst.

Franzon, skolbibliotekarie på Rosendalsgymnasiet i Uppsala. Risken att skolbiblioteken fylls med mjukporr och propaganda för ätstörningar vore minimal, även om alla inköpsbeslut gjordes med Booktok som vägledning, hävdade hon. Skälet är att variationen på plattformen är större än så.

Hon berättade om en låntagare med bara klassiker i sitt flöde, en annan med tips om självhjälp och psykologi och en tredje med tjocka böcker av Thomas av Aquino. ”För dem är det Booktok.”

ALVA FRANZON vände sig emot en förenklad debatt. Hennes råd var att istället läsa så mycket ”trendande litteratur” som möjligt och dela läsupplevelserna med varandra, framför allt när innehållet är störande.

”Det är superviktigt att vi prestigelöst vågar ställa frågor om genrer, verk eller samhällsfenomen direkt när behovet att veta mer uppstår.”

Hon efterlyste mer kunskap och uppmanade kollegor att ställa krav på BTJ att recensera fler engelskspråkiga titlar i BTJ-häftet.

”Vi behöver alla kompetenslyft: om Booktok, om subgenrer och om specifika verk.”

Debatten bidrog starkt till beslutet att ägna det här numret av Biblioteksbladet åt Booktok.

Artiklarna som nämns i texten

- *Är det alltid bra att läsa? Eller finns det skadliga böcker?* av Magnus Johansson. Biblioteksbladet.se 25 april.
- *”Risk att skolbiblioteken fylls med mjukporr och ätstörningar”* av Magdalena Ivarsson. 24 september.
- *Mer snusk och våld på biblioteket* av Tommy Bildström. 20 oktober.
- *”Det blir inga skolbibliotek fyllda med mjukporr”* av Alva Franzon. 28 oktober.

ANNONS

Svensk biblioteksförening

Välkommen till Biblioteksverigeses starkaste professionella nätverk

– Bli medlem
i Svensk biblioteksförening!

ANNONS

Svensk biblioteksförening samlar yrkesverksamma från hela biblioteksfältet. Som medlem blir du del av en levande kunskapsmiljö där du kan utbyta erfarenheter, bygga nya nätverk och få möjlighet att utvecklas professionellt.

Tillsammans stärker vi framtidens bibliotek!

biblioteksforeningen.se

»Istället för att uppmuntra ungdomar att läsa väljer många att gradera vad som är bra eller dålig litteratur«

Svenska influerare på Booktok tycker att många vuxna har en nedlåtande syn på det de gör.

TEXT **LOVE FRISELL** BILD **PER ENGLUND**

Booktok har blivit stort. Nya förlag riktar sig särskilt till denna marknad, bokhandlare och bibliotek sätter upp synliga hyllor vid sina entréer, ofta fyllda med färgglada böcker tillhörande genrer som romance, fantasy och science fiction.

Jasmine Darban driver det största Booktok-kontot på svenska, och vill gärna sätta plattformens betydelse för dess unga användare i centrum.

– Booktok är ett fenomen som fått otroligt många unga att läsa och gjort det mer attraktivt att läsa, säger hon.

HENNES BANA ÄR BEKANT bland plattformens användare. Som ung brukade hon sluka böcker, i tonåren kom hon av sig och hittade sedan tillbaka till litteraturen under pandemin. Nu driver hon ett Tiktok-konto med nästan 50 000 följare och pluggar juridik i Stockholm. Bara under den gångna hösten har hon inbjudits att

INFLYTELSERIK

Med nästan 50 000 följare är Jasmine Darban störst på svenskspråkiga Booktok.

»Jag vill att folk ska titta på mina klipp, men helst av allt vill jag att de ska stänga av Tiktok, lägga ner sin telefon och börja läsa.«

tala om Booktok i riksdagen, på Chalmers biblioteks-konferens Chals och på Bokmässan i Göteborg.

Booktok driver såväl läsning som försäljning av böcker. Men fenomenet är inte helt okontroversiellt. Skolbibliotekarier vittnar om lärare och elever som bett dem köpa Booktok-böcker till biblioteken och varit tveksamma kring innehållet. Andra, inte sällan litteraturkritiker, påpekar att böckerna som cirkulerar där ofta är konventionella och enkla.

Istället för att prata om fördomarna hon möter vill Jasmine Darban istället framhäva de positiva aspekterna:

– Vi befinner oss i en läskris men istället för att uppmuntra ungdomar att läsa väljer många att gradera vad som är bra eller dålig litteratur.

ISABELLA REINHOLD CARLSSON, som under namnet @bellalovesbooks har närmare 10 000 följare på Tiktok, vill också betona det utpräglat unga samtalet på plattformen:

– Samtalet behöver passa Tiktok-formatet. Det måste finnas någonting i böckerna, en tydlig punkt i handlingen eller en tydlig karaktär, som man kan trycka på för att nå ut.

Hon är 19 år, född i Stockholm och pluggar journalistik i Göteborg. Likt Jasmine Darban brukade hon sluka böcker som mycket ung, men började inte läsa igen förrän under pandemin.

Isabella Reinhold Carlsson

@bellalovesbooks
Född: 2006.
Bor: Göteborg.
Pluggar: Journalistik.
Boktips: *Ett hov av taggar och rosor* av Sarah J Maas.

Det var en så kallad Booktok-bok – *The Song of Achilles* av Medeleine Miller, en kärlekshistoria mellan Akilles och Patroklos under det trojanska kriget – som väckte hennes läsintresse igen. Nu skapar hon korta klipp med boktips, humoristiskt innehåll på temat skola, pratar om böcker och chattar i kommentarerna med sin publik.

NÄR JAG FRÅGAR HENNE om det går att definiera den typiska Booktok-boken tvekar hon lite. En vanlig kritik av plattformen är att samtalet enbart kretsar kring vissa stora titlar inom väldefinierade genrer, men hon säger att innehållet där är bredare än vad folk tror:

– Alla genrer finns på Booktok, så det är inte riktigt det. Men böckerna måste passa publiken som finns där, yngre personer måste vara målgruppen.

Samtidigt upprepar hon föreställningen att det är upplevelser snarare än analys som står i centrum för samtalet:

– Det finns ett stort värde i att kunna säga saker som ”den här boken fick mig att känna mig på det här sättet”. Böckerna kretsar ofta kring identitet, att få känna igen sig i en karaktär, hitta sig själv och storslagna äventyr. Man vill känna mycket och det tror jag är en röd tråd genom litteraturen.

Starka känslor, byggandet av identitet och storslagna äventyr är sådant unga länge dragits till. Den gemensamma nämnaren för Tiktok-användarna verkar också vara att de flesta är unga, nästan alltid tjejer.

Killar är däremot ovanliga, vilket kanske inte är så konstigt när varannan man född efter millennieskiftet inte läser alls, enligt Internetstiftelsen. Isabella Reinhold Carlsson berättar att hon försöker tilltala en mångfald av följare och inte enbart unga tjejer, men att hon ändå reagerar när en kille väl dyker upp i kommentarsfältet.

Med Booktoks frammarsch framstår det numera som om det finns två

Jasmine Darban

@jasminedarban
Född: 2002.
Bor: Stockholm.
Pluggar: Juridik.
Boktips: *Loved One* av Aisha Muharrar.

litterära ekosystem utan kontakt med varandra: ett fin- och vuxenlitterärt som breder ut sig på kultursidorna, och ett mer internationellt och ungdomslitterärt som nästan uteslutande syns på sociala medier. Den bilden vill Jasmine Darban nyansera. Hon nämner sitt arbete på Fenix, en imprint till förlaget Bonnier Carlsen som fokuserar på Tiktok, som ett försök att bygga en brygga mellan världarna:

– Det känns som att gränsen inte är lika tydlig längre, att den suddas ut i och med att plattformen blivit så stor att bokbranschen måste utnyttja den.

Kan du nämna några exempel?

– Vissa kallar *Den hemliga historien* av Donna Tartt för en Booktok-bok, andra kallar *Glaskupan* av Sylvia Plath för en. Ett nytt exempel är *Jag som aldrig känt en man*, av Jacqueline Harpman. Den är gammal, men slog helt plötsligt igenom på Booktok och plockades upp av förlagen. Precis som Dostojevskijs *Vita nätter* tidigare slog igenom och plockades upp.

När jag tar upp frågan om klassiker börjar Isabella Reinhold Carlsson resonera om status. Även om Booktok är en inbjudande community som försöker vara en positiv kraft hos unga så finns en tydlig hierarki där, berättar hon:

– Jag skulle ju säga att klassiker och dark academia värderas som bäst. Läser man dem är man mest intelligent och bildad. Literary fiction, vanliga romaner, ger också status.

NÄR AFTONBLADETS litteraturredaktör Rasmus Landström publicerade ett manifest under Bokmässan 2023 om att kultursidan bland annat skulle börja recensera romaner med ”älvsex” väckte det starka reaktioner. Vissa berättigade, andra mindre.

Jasmine Darban menar att det offentliga samtalet kring litteratur lätt blir elitistiskt, att vuxna ofta är nedlåtande kring fenomen som Booktok:

– Det är så himla tråkigt att folk använder så nedsättande ord för att beskriva en genre som så många, speciellt unga, väljer att läsa. Jag förstår inte varför journalister fortfarande skriver ”älvsex” eller kallar romance för ”tantsnusk”. Det är så förlöjligande. Man pratar om ungdomar utan att prata med ungdomar.

»Jag måste förstå att allt jag gör har ett stort inflytande på andra personer, därför måste jag vara medveten om alla beslut.«

Möjligen ligger pudelns kärna där. Unga har hittat ett forum för att diskutera litteratur och angränsande frågor på ett för dem angeläget sätt. För många är det kanske den enda platsen där de kan möta andra jämnåriga litteraturintresserade.

Det räcker inte att tillbringa en timme på Booktok för att överblicka plattformen, ännu mindre för att förstå fenomenet, framhåller Jasmine Darban. Precis som andra sociala medier skapar appen sammanhang efter användarnas intressen. Själv befinner hon sig någonstans i mittfåran, mellan romance och fantasy.

Tiktoks design innebär dock att samtalet styrs av appens algoritmer. Starka känslor premieras eftersom det är vad som väcker reaktioner. Istället för att utmanas tilldelas användare mer av det redan bekanta.

Därmed får också de mest känsloladdade romaner mycket skjuts av algoritmerna, till exempel titlar inom genrer som dark romance och dark fantasy, makabra romaner som ofta kretsar kring tabubelagda teman som sexuella övergrepp. Frågan om det finns skadlig litteratur, och om unga ska ha tillgång till den, har diskuterats i bland annat Biblioteksbladet (se sidorna 31–32). På så vis påminner Booktok om annan ungdomskultur – i bästa fall är den obegriplig i vuxnas ögon, i värsta fall är den moraliskt förkastlig. Med undantaget att den här kulturen helt och hållet utspelar sig på en algoritmstyrd plattform ägd av ett utländskt företag.

CARLSSON BERÄTTAR DOCK att många användare är medvetna om innehållet i vissa Booktok-böcker och ofta diskuterar frågan om böckerna är lämpliga:

– Det samtalet finns ju redan. En av bästsäljarna, Colleen Hoovers *Det slutar med oss*, har blivit väldigt kritiserad för att den skulle romantisera våld i nära relationer.

Samtidigt menar hon att läsning är en frihetshandling och att litteraturen, likt annan kultur, måste få vara moraliskt ambivalent. Om vissa tycker att en bok romantiserar våld och övergrepp och andra inte håller med, då kan man fråga sig: är det här verkligen en bok som jag vill eller behöver läsa?

OAVSETT VAD MAN tycker om böckerna kan man också fråga sig om innehållet i dem är värre än annat på internet, när såväl våld som porr numera alltid finns några knapptryck bort. Framför allt betonar booktokarna att det är viktigt att användarna får reglera samtalet själva, utan pekpinnar från omvärlden. Därför menar Jasmine Darban att det följer ett stort ansvar med att vara kreatör:

– Jag måste förstå att allt jag gör har stort inflytande på andra personer, förstå att folk ser upp till mig och att jag därför måste vara medveten om alla beslut. Sen är det svårt. Man kan inte alltid kontrollera allt. Men det gäller att hela tiden vara medveten.

Av samma anledning menar Isabella Reinhold Carlsson att hon vill göra något gott för sina följare på Tiktok, och försöker agera som inspiratör snarare än som influerare.

– Jag vill verkligen visa de goda sidorna av läsningen, de goda effekterna. Framför allt vill jag att fler unga ska börja läsa och tycka att det är kul. Det tycker jag är så himla viktigt.

Men balansgången mellan bildning och underhållning är inte alltid helt lätt.

– Det är motsägelsefullt att vara på Booktok. Jag vill att folk ska titta på mina klipp, men helst av allt vill jag att de ska stänga av Tiktok, lägga ner sin telefon och börja läsa.

ANNONS

BOKFÖRLAGET STOLPE

Bildning, hantverk och skönhet

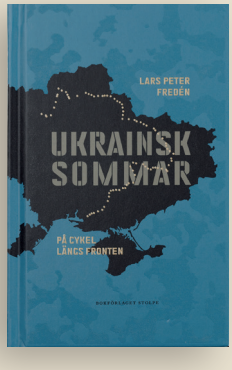

Ukrainsk sommar
Sommaren 2024 cyklade den pensionerade diplomaten Lars Peter Fredén längs den ukrainska sidan av frontlinjen i kriget mot Ryssland. Trots den omfattande rapporteringen från Ukraina har det varit ont om reportage därifrån, och Fréden bestämde sig för att själv försöka fylla tomrummet.

Utkom i september 2025
ISBN: 978-91-90021-17-0

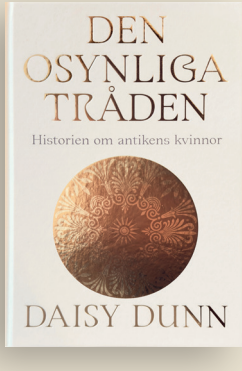

Den osynliga tråden
I *Den osynliga tråden* lyfts kvinnorna fram ur skuggorna och placeras i centrum. Boken täcker en period på nästan 3 000 år och sträcker sig från det minoiska Kreta till den julisk-claudiska dynastins sammanbrott.

Översättare: Emeli André
Utkom i september 2025
ISBN: 978-91-89882-20-1

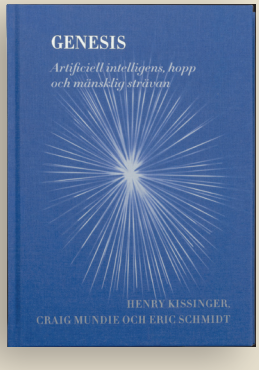

Genesis
Henry Kissinger betraktade den snabba utvecklingen av artificiell intelligens med försiktig, nyanserad optimism. 95 år gammal tog han sig an uppgiften att begrunda den digitala teknikens inverkan på mänsklighetens villkor. Postumt utgiven i samarbete med dataexperterna Craig Mundie och Eric Schmidt.

Översättare: Hillevi Jonsson
Utkom i oktober, 2025
ISBN: 978-91-89882-65-2

Spioner i historien
En samling porträtt av några av de mest berömda spionerna, men innehåller även några mindre kända och mer överraskande namn.
I den här volymen undersöker historiker och författare spionage genom historien.

Översättare: Annika H. Löfvendahl och Jan Hultman
Utkom i november 2025
ISBN: 978-91-89882-39-3

Tjernobyl roulette
Tjernobyl roulett handlar om de män och kvinnor som befann sig på kärnkraftverket i Tjernobyl när det ockuperades samma dag som Ryssland inledde sin storskaliga invasion av Ukraina.

Översättare: Katarina Sjöwall Trodden
Utkommer i januari 2026
ISBN: 978-91-89882-66-9

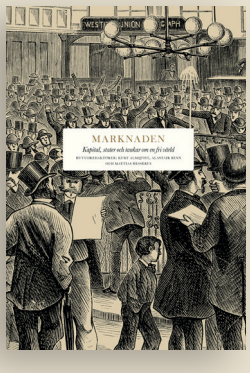

Marknaden
Forskare och andra experter tittar i denna essäsamling närmare på marknaders avgörande roll i att utforma samtiden, men tar också upp den brännande frågan om hur vi ska navigera fram till en hållbar framtid.

Översättare: Katarina Sjöwall Trodden
Utkommer i februari 2026
ISBN: 978-91-89882-34-8

För mer information om vår utgivning: bokforlagetstolpe.com

ESSÄ

DARK ACADEMIA – EN GENRE VÄXER FRAM PÅ BOOKTOK

Estetiska principer är centrala för bokinfluerarna på Tiktok. Kanske innebär det att synen på högt och lågt är på väg att luckras upp.

TEXT
SARA KÄRRHOLM
Docent i litteraturvetenskap och lektor i förlags- och bokmarknadskunskap vid Lunds universitet.

Hösten är den tid då fenomenet Dark Academia framhävs särskilt på Booktok, Tiktoks community för litteratur och läsning. Booktoks popularitet framgår bland annat av att hashtagen använts i över 35 miljoner inlägg och även fått stor räckvidd utanför Tiktok. Inläggen om Dark Academia utmärks av höstliga färgval, mysiga biblioteksinteriörer, blandat med gotiska bilder av korpar, hotfulla mörka moln och stora, akademiska byggnader. Ibland definieras fenomenet som i första hand en estetisk stilriktning, andra gånger framhävs det istället som en subkultur bland ungdomar, där denna estetik ingår. Gemensamt för båda är ett starkt fokus på litteratur.

Dark Academia anger även den tematiska och estetiska inriktningen på ett visst slags böcker som betonar mörka motiv i en akademisk miljö.

Estetiken omfattar inte bara böcker utan även mode, inredning, film, musik och konst, och det som betonas är litteratur, akademi, klassisk kultur och gotiska miljöer och motiv. Forskaren Simone Murray har visat att fenomenet har funnits på sociala plattformar sedan runt 2014, även om det blivit som mest omtalat under och efter pandemin. Det uppstod på Tumblr, migrerade sedan till Twitter runt 2017, och därpå till de bildcentrerade plattformarna Pinterest och Instagram. Det är dock på Tiktok som det fått störst genomslag.

Dark Academia har tydliga samband med det fenomen som beskrivits som ”bookishness”, alltså ett vurmande för

bokkultur och läsning av i första hand fysiska böcker (Pressman). Bookishness uppstår ofta i relation till digitala medier och kan även ses som en effekt av att de får allt större dominans i våra liv. Intresset för fysiska böcker blir en motreaktion mot det digitala, trots att det i hög utsträckning är i sociala medier som fenomenet florerar. I Booktok-communityn visas böckerna oftast fram och kommenteras en efter en med kreatören i bild, alternativt i olika former av arrangemang. Ett av de vanligaste är en hög med böcker som ”bläddras” igenom som en kortlek där man bara får se omslag, författarnamn och titlar. Detta kan ske med eller utan muntlig kommentar och ofta med en musikslinga som ackompanjemang.

Deltagare på Tiktok överlag tar ofta på sig en roll som skapare av inlägg som andra kan reagera på och kommentera. Det rör sig om bildcollage eller kortare videoklipp med eller utan pålagt ljud. Gemensamt för de flesta inlägg är att de är bearbetningar av andra verk, till exempel från litteratur, film, fotokonst, musik etcetera. Det finns därför en tydlig koppling till fankultur, där fans inspireras till att skapa egna kreationer av ett existerande verk eller ett fiktivt universum. Efterhand som fenomenet blivit alltmer uppmärksammat har även bokhandeln och biblioteken influerats till att använda Booktok-kategorier som marknadsföring av litteratur för unga läsare. Det är till till exempel inte ovanligt med en egen hylla för böcker som rekommenderas på Booktok. Många av de författare och böcker som framhävs har blivit populära bästsäljare.

De som diskuterar litteratur och läsning på Booktok har med andra ord kommit att få synlighet och makt på bokmarknaden när det gäller såväl kommersiell framgång som litterära kategoriseringar.

Det går att se ett samband mellan fenomenet Dark Academia och ungdomars situation under pandemin då det på grund av påtvingad off-campus-undervisning uppstod behov att få uppleva den akademiska kulturen och miljön på andra sätt. En annan förklaring är att det är en nostalgisk motreaktion mot hur dagens universitet vänder sig alltmer bort från äldre ideal, när akademisk och särskilt humanistisk bildning sågs som värdefullt i sig (Murray). I en amerikansk kontext (där fenomenet är som mest utbrett) är det även värt att notera att universitetskulturen kan betraktas som något oåtkomligt och därför exotiskt för ungdomar vars föräldrar inte är ekonomiskt välbärgade och inte kan betala höga terminsavgifter.

Som ett litterärt fenomen kretsar Dark Academia runt en tematik hämtad ur Donna Tartts kända roman *Den hemliga historien* från 1992. Det skulle till och med kunna betraktas som en fankultur som uppstått kring romanen. Det har sedan kommit att inbegripa en hel räcka med andra berättelser. I ett inlägg tar kreatören Arabella till exempel upp Tartts bok som den första i sin rad av tio bokrekommendationer med kommentaren: ”First and most importantly, ➤

you can't talk about dark academia without mentioning this book" (@arab3l1a, 2023). Kommentaren, liksom de många förekomsterna av *The Secret History* i videor om Dark Academia på Booktok, vittnar om bokens centrala ställning. Romanen handlar om en grupp studenter som läser klassisk grekiska under den inspirerande och hemlighetsfulle professorn Julian Morrow vid Hampton College. Gruppen isolerar sig från övriga studenter och utövar i hemlighet dionysiska orgier och experiment som resulterar i två mord. Berättelsens huvudpersoner beskrivs på ett tvetydigt sätt, eftersom deras gemenskap skildras inifrån som betonad av stark vänskap och till och med kärlek, medan deras handlingar och personliga egenskaper är högst problematiska, om inte direkt onda. Samtidigt problematiseras ekonomiska och sociala skillnader i romanen. Andra inslag ur romanen som inspirerar Dark Academia är bland annat de skräckbetonade inslagen, mörka krafter och mörka miljöer, gamla akademiska byggnader och högkulturell estetik.

Förutom Den hemliga historien kan fyra böcker sägas representera kärnan för Dark Academia på Booktok: M. L. Rios *If We Were Villains* från 2017, Oscar Wildes klassiska bok *Dorian Grays porträtt* från 1891 och *Babel* av R. F. Kuang från 2022. Redan i detta urval framträder att spännvidden i ålder mellan verken är kännetecknande för Dark Academia. Enskilda Booktokare lyfter bland annat fram titlar som Shakespeares *Macbeth* från tidigt 1600-tal, Mary Shelleys *Frankenstein* från 1818 och Evelyn Waughs *En förlorad värld* från 1945, tillsammans med en mängd titlar från andra årtal – såväl nya som äldre. De äldre titlarna överraskar när de ställs vid sidan av nyskrivna verk i en genre som fortfarande – som det verkar – håller på att definieras. Booktok-kreatörerna tycks i flera sammanhang osäkra på vad som kan kallas Dark Academia och inte, och påpekar detta själva. Det blir samtidigt tydligt att deras rekommendationer syftar till att definiera och avgränsa Dark Academia. Många använder också begreppet "genre", andra problematiserar om det ska betraktas som en genre eller inte. De förslag som ges i rekommendationsinläggen kan i själva verket ses som ett slags lekfull förhandling om vilka särdrag som kännetecknar en Dark Academia-bok och vilka böcker som ska ingå. Det blir en balansgång mellan att visa att man är väl underrättad om genrens kärna och att ge nya och originella förslag på andra titlar som kan betraktas på ett nytt sätt genom att tolkas genom Dark Academia som lins.

Trots den stora spännvidden i böckernas utgivningsår är merparten av de som nämns skrivna under de senaste fem åren. Man skulle därmed kunna beskriva Dark Academia som en ny genre med ingredienser och centrala troper inspirerade från äldre litteratur. Tartts bok är skriven 1992 och är därmed betydligt äldre än Dark Academia som fenomen. Tack vare dess centrala roll har den fått förnyad aktualitet på bokmarknaden. Nytt ljus kastas över såväl

Bli en av över 1000 nordiska ePress-distributörer och erbjud dina kunder ett urval av hundratals tidningar på ett enkelt och smidigt sätt.

www.epress.fi

ePress®

ASSOCIERAD MEDLEM SVERIGES TIDSKRIFTER

Visa utställningen @stoltjude

Erbjudande till alla bibliotek:

Just nu kan ni utan kostnad visa den tryckta utställningen @stoltjude, en stark och personlig skildring av hur det är att vara ung och jude i Sverige i dag.

Läs mer här:
levandehistoria.se/stoltjude

Forum för levande historia

imCode – Nordens ledande leverantör av världens största öppna biblioteksystem.

koha

God jul och gott nytt år!

Koha – nu även för skolbibliotek! Hör av dig för en demo.

imCode
Öppna biblioteksslösningar

Tartts roman som äldre verk. De många nyskrivna böcker som läsarna också lyfter fram, marknadsförs som Dark Academia av förlag och bokhandlare. De tycks också hämta inspiration av de litterära konventioner som diskuteras av Booktokers.

Det går alltså att se att det idag växer fram en litterär genre med nya titlar på bokmarknaden som blandar gammalt och nytt.

En annan central aspekt är hur gränserna dras mellan den och andra litterära (och filmiska) genrebeteckningar. Många av böckerna hämtar gotiska stildrag, stämningar, motiv och miljöer från skräckromantik. Flera beskrivs som ”mysteries”, några som fantasy, thrillers och ibland även romance. Erotiska inslag är vanligt och det förekommer även många relationer med queer inriktning. Detta innebär att Dark Academia på sätt och vis går på tvärs med andra genrer.

Dark Academia fungerar också på ett sätt som tycks utmärkande för genrer i en tid då berättelser rör sig mellan flera olika mediala sammanhang, och därmed blir mer diffust tecknade. En jämförelse kan göras med fenomenet Nordic Noir, som också framstår som otydligt eftersom det innehåller såväl litteratur som film och tv-serier i olika genrer, som deckare, politiska thrillers och skräck. Samtidigt har de verk som räknas dit gemensamma stildrag, som valet av miljöer och stämningar. Precis som Dark Academia skulle Nordic Noir kunna beskrivas som en estetisk stilriktning, som ofta används som en genrebeteckning när man talar om dess litterära alster och har en genreliknande funktion på bokmarknaden.

Inläggen på Booktok uttrycker för det mesta en personlig hållning och rekommendationerna utgår ifrån personlig smak och egna associationsvägar. Som nämnts har de en karaktär av förslag i kombination med en försäkran om att man känner till genren (genom att till exempel nämna Tartts eller Rios böcker). Detta innebär att den bestäms utifrån läsarnas personliga preferenser. Samtidigt innebär de enskilda videorna att varje skapares status som kuratorer av genren stärks. Ju fler videor med rekommendationer och ju fler visningar dessa får, desto mer inflytande och förtroende får den enskilde Booktok-skaparen. För att uppnå detta tycks det finnas ett starkt incitament att hitta nya och delvis oväntade titlar att inlemma i genren.

På bokmarknaden är genrer betydande i ett verks marknadsföring för att hitta fram till dess läsare. Genrer fungerar ofta som vägledande för exempelvis hur böcker placeras i bokhandeln och på bibliotek. På den amerikanska bokmarknaden har Dark Academia blivit en viktig litterär kategori som är jämförbar med deckare, romance etcetera. Detta är uppenbart genom de många boktitlar och tillhörande ”bookish”-produkter som säljs med hjälp av epitetet. Dessutom används det för att sälja mode, inredning och prylar. Boktitlarna är ofta utformade med likartade omslag och formgivning av titlar, författarnamn mm. Flera böcker beskrivs i säljtexter som

”a dark academia romance”, ”a perfect read for fans of dark academia” och liknande. Det visar hur angelägna marknadsförarna är om att verken ska hitta fram till en publik som vurmar för fenomenet.

Kulturen runt Dark Academia växer och frodas på Booktok. Läsarna finner nöje och utmaning i att vaska fram klassiker och andra titlar som kan ge perspektiv åt fenomenet som litterär genre och vice versa: definitionen av Dark Academia kastar nytt ljus över äldre titlar. Än så länge är det inte självklart en litterär genre, men läsarna deltar i en process kring fenomenet som kan leda till att en genre verkligen formas. Möjligen kan skaparnas sätt att prata om och behandla denna litteratur tolkas som att litterära genrer spelat ut sin roll i dagens digitala bokkultur, där det snarare är estetiska principer som står i centrum. Dessa principer får samtidigt funktioner som litterära genrer tidigare haft på bokmarknaden.

Trots att Booktok-skaparna inte betonar kommersiella värden i sina videor har deras åsikter och värderingar ett relativt sett stort utrymme på den kommersiella marknaden. Där har ”trendande på Tiktok” börjat användas som säljargument. Därtill får det konsekvenser för bokkulturen att äldre titlar får förnyad aktualitet och till och med ingår i ett trendande fenomen med stor räckvidd. Tiktok blir på så vis – genom Booktok – en aktör med potential att förändra det litterära fältet. En förändring kan ses i hur klassisk litteratur blandas med nyskrivna och, i många fall, mer populärlitterära verk. Denna trend skulle kunna leda till en uppluckring av högt och lågt på bokmarknaden, eller åtminstone att dessa kategorier närmar sig varandra alltmer.

Blandningen av högt och lågt kan även ses i böckernas tematik – där klassisk bildning ofta framhävs i berättelser som är skrivna med inslag av fantasy, thrillers eller romantik. Booktokers kan redan nu ses som nya aktörer med makt på det litterära fältet, på grund av den kommersiella potentialen i deras rekommendationer. Med intresset för den höglitterära bokkulturen kan dessa aktörer komma att förknippas med litterär bildning, något som utmanar dagens rådande föreställningar om unga läsare i sociala medier.

KÄLLOR

@arab3l1a, 2023. 10 dark academia book recommendations for fall!, Tiktokt 2023-09-09. Kärrholm, S. (2025). *Dark Academia på BookTok betraktad som litterer genre och estetik*. I G. Nilsson och S. Tanderup Linkis (red.), *TikTok. Kulturella perspektiv*. Lund: Lund Studies in Arts and Cultural Sciences.

Murray, S. (2023). *DA: bookishness, readerly self-fashioning and the digital afterlife of Donna Tartt's The Secret History*. English studies, 104:2, pp. 347–364.

Pressman, J. (2020). *Bookishness. Loving books in a digital age*. New York: Colombia University Press.

SMIDIGA UTSKRIFTSLÖSNINGAR FÖR BIBLIOTEK

KUARIO Qlosr

KUARIO erbjuder en lätthanterlig utskriftstjänst för bibliotek, utan behov av IT-integration. Finns på 80+ platser i Sverige.

- Direktutskrift från mobiler och platta utan registrering
- Flexibla betalningar vid skrivaren
- Gratis för ditt bibliotek - inga avgifter

UPPLEV KUARIO I ACTION!

Träffa oss på biblioteksdagarna i Borås 21-22 maj, se tjänsten live och boka demo i förväg via QR-koden!

LOKALA PARTNER:
Qlosr Uppsala Leif Ceder
0720-92 25 90
Leif.ceder@qlosr.se

LÄR DIG MER:
KUARIO B.V
+31 653840257
info@kuario.com

Boka utställningar för barn och familj till ditt bibliotek

Läs mer på folketshusochparker.se/barnutstallningar

Folkets Hus och Parker

Utvalt från nätet

Missa inga nyheter. **Biblioteksbladet.se** uppdateras dagligen med material som inte trycks i papperstidningen.

»Vi har lärt oss mycket av honom.«

Ängelholms bibliotekschef Catharina Elofsson om socionomen Isak Rosenström vars tjänst upphör till årsskiftet – trots att hans närvaro visat sig betydelsefull. **Nyhetsartikel 22 oktober.**

Deklaration mot oseriös vetenskap

STOCKHOLMSDEKLARATIONEN är ett upprop där universitet, akademier, vetenskapliga sällskap och forskningsfinansiärer uppmanas att gå samman. Det som ska bekämpas är oseriösa vetenskapliga tidskrifter som kan underminera allmänhetens förtroende för vetenskap. Detta ska bland annat ske genom etablering av nya principer kring vetenskaplig publicering.

– Jag hoppas att fler uppmärksammas på hur stort problemet är och att det här blir ett steg från ord till handling, så att vi börjar reformera publiceringssystemet, säger en av initiativtagarna, professor Dan Larhammar. **Nyhetsartikel 5 november.**

Foto: Mikael Wallerstedt

Ingegärd Brandt, Katarina d´Aubigné och Sturegymnasiets rektor Peter Hjelm.

Så blev de årets skolbibliotek

BIBLIOTEKET PÅ Sturegymnasiet i Halmstad har utnämnts till Årets skolbibliotek.

Framgångsfaktorn?

BIbliotekarien Ingegärd Brandt framhåller Halmstads biblioteksplan för stadens tre kommunala gymnasieskolor.

– Sedan har förvaltningen skapat ett särskilt grunduppdrag – och det är unikt. Det lägger tyngd bakom uppdraget och ger råg i ryggen att även högsta ledningen gör oss tydliga både utåt och för oss själva. **Nyhetsartikel 23 september.**

1/4

ANDEL AV LANDETS skolor som inte har ett bemannat bibliotek, enligt statistik från Kungliga biblioteket. Dessutom saknar två av tre anställda examen i biblioteks- och informationsvetenskap. **Nyhetsartikel 18 september.**

PAUSAT PRIS

COLLIJNPRISET, en av Svensk biblioteksförenings utmärkelser som normalt delas ut i november, är pausat. Orsaken är uppgifter om att Isak Collijn kan ha sympatiserat med Nazityskland. **Nyhetsartikel 12 november.**

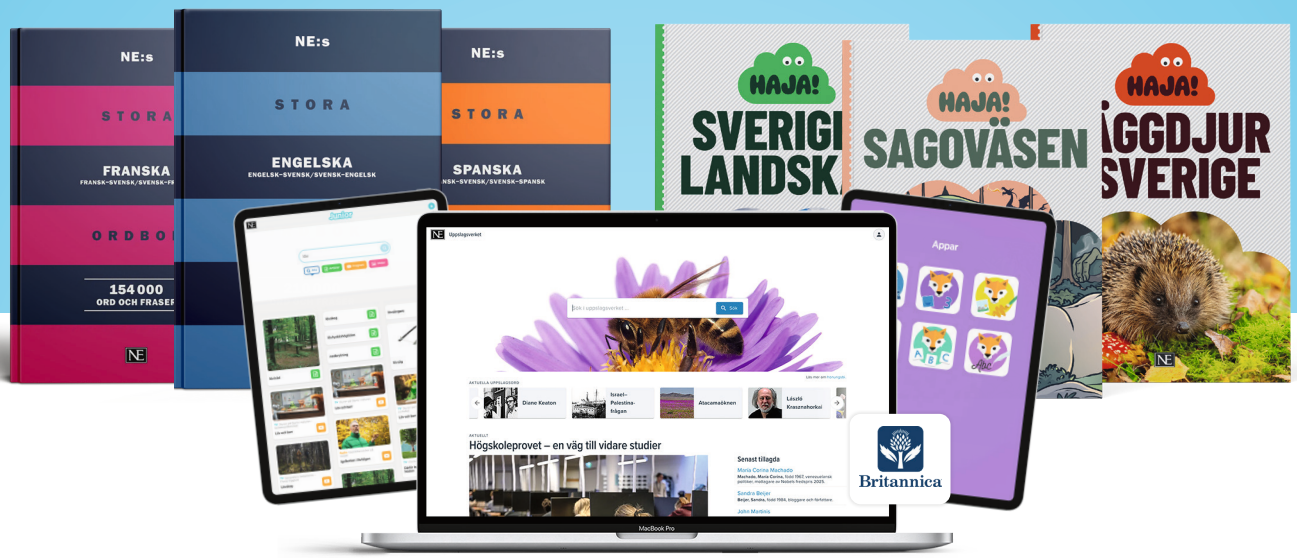

En säker källa i en osäker tid.

Tillgång till korrekt och aktuell information är viktigare än någonsin. NE för bibliotek är en garanti för trovärdiga och faktagranskade källor.

Komplett kunskapsutbud

Få tillgång till marknadens säkraste kunskapsresurser:

- **Nationalencyklopedin:** Sveriges nationella uppslagsverk. Aktuellt och tillförlitligt.
- **Britannica:** Den anglosaxiska världens främsta uppslagsverk.
- **NE Junior & Haja:** Unika uppslagsverk anpassade för låg- och mellanstadiet.
- **Digitala Ordböcker:** Utmärka verktyg med översättning, böjning och uttal för över 30 språk.
- **Världens länder, Världens religioner, Världens klimat:** Kunskapstjänster med fakta om hela världen.

Säkra tillgången till
korrekt kunskap!

SISTA ORDET

Jag hoppas att politikerna inser betydelsen av starka och välfinansierade bibliotek i ett demokratiskt samhälle. Därför planerar vi möten i landet för att påverka lokalt och nationellt.

SILVIA ERNHAGEN
—
OM VALET 2026

Nästa år är det val. Jag både bävar och ser fram emot det. Biblioteksfrågorna måste ju komma upp! De är många och ibland spretiga, men alla är viktiga.

Året kommer att innebära förvrängningar av fakta, påverkansaktioner och polariserade debatter. Det gäller att vi är rustade och lyfter frågor som vi vill att politiken ska prata om.

I vår senaste rapport *Vid vägs ände?* som vi tagit fram tillsammans med Studieförbunden i samverkan och Folkbildningsrådet, har vi kartlagt folkbibliotekens ekonomi mellan 2014 och 2024. Bilden som framträder är tydlig: det blir allt tajtare för många folkbibliotek. Här ser vi ett stort behov av nya statliga satsningar, liknande Stärkta bibliotek, så att verksamheterna kan utvecklas och bedrivas långsiktigt och hållbart.

DIGITALISERINGEN AV DET skrivna kulturarvet är en annan fråga som kräver politisk vilja. Endast 5–10 procent av materialet finns i digital form. Det handlar inte bara om att skapa tillgänglighet för alla människor, utan också om att skydda vårt gemensamma minne vid kriser, konflikter och andra händelser där fysiskt material riskerar att förstöras.

Skolbiblioteken är ytterligare en fråga som ännu inte är i mål. Den skärpta lagstiftningen behöver följas upp, och nu vill vi se att skolorna verkligen rekryterar utbildade bibliotekarier.

Det finns ytterligare områden som behöver lyftas. Bland annat gäller det ämnen kopplade till lärosätesbiblioteken som ofta glöms bort i debatten. De utgör en central del av Sveriges kunskapsinfrastruktur och är helt avgörande för forskning, öppen vetenskap och högre utbildning. Här arbetar bibliotekarier med avancerad informationshantering, källkritik, och publiceringsstöd. Vi ser att även lärosätesbiblioteken pressas av ökade kostnader, hårda besparingar och krav på snabb anpassning till nya tekniska lösningar, inte minst inom AI.

OM POLITIKEN MENAR allvar när det talas om innovation, konkurrenskraft och evidensbaserade beslut måste lärosätesbiblioteken ges bättre förutsättningar. Utan starka bibliotek försvagas inte bara forskningen – hela det offentliga samtalet riskerar att tappa sin kunskapsgrund.

Försvar och säkerhet kanske är hetare frågor, men jag hoppas ändå innerligt att politikerna förstår hur avgörande starka och välfinansierade bibliotek är för ett demokratiskt samhälle. Därför planerar vi också att under 2026 arrangera flera möten runt om i landet för att påverka politiken både på nationell och lokal nivå.

Min förhoppning är att valåret inte reduceras till korta utspel, utan också ger utrymme för en bredare diskussion om vilken kunskapsinfrastruktur vi vill bygga. Bibliotekens framtid är nämligen inte en sidofråga. Den är – och förblir – en demokratifråga.

SILVIA ERNHAGEN
Svensk biblioteksförenings generalsekreterare.

Foto: Severus Tenenbaum

Manifest

Bibliotekens internationella manifest

Svensk biblioteksförening

Ny rapport! Ladda ner från vår webbplats
biblioteksforeningen.se

Biblioteksbladet/Svensk biblioteksförening
Oxtorgsgränd 2, 111 57 Stockholm

B **Posttidning**
Ej retur

Lättläst från LL-förlaget

Mänskliga rättigheter

Moa Candil & Bengt Fredrikson

Efter andra världskriget formulerade FN de mänskliga rättigheterna som bygger på att alla människor är födda fria, alla har samma värde och samma rättigheter. Så vad säger de mänskliga rättigheterna? Och hur går det för Sverige och världens länder att följa dem?

Utk. maj • ISBN: 978-91-89779-38-9

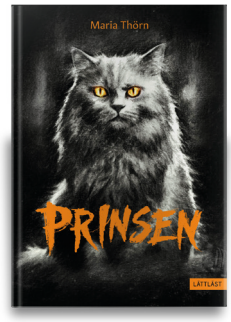

Prinsen

Maria Thörn

När Sebastian kommer på besök har hans mamma skaffat en ny katt. En vit med vacker päls. Men det är något som inte stämmer. Sebastian ryser när katten stirrar på honom med sina gula ögon, utan att blinka. Och varför har mamma blivit så konstig?

Utk. januari • ISBN: 978-91-89779-31-0

Alla hjärtans dag

Anna Hansson

Illustratör: Erica Jacobson

Utkommer i februari
ISBN: 978-91-89779-36-5

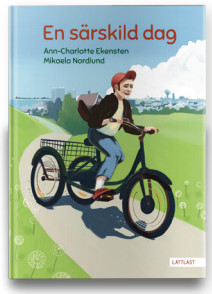

En särskild dag

Ann-Charlotte Ekensten

Illustratör: Mikaela Nordlund

Utkommer i juni
ISBN: 978-91-89779-35-8

Nämen?! Nu blev det tokigt

Helena Eriksson Kjellgren

Fotograf: Miranda Solvang

Utkommer i mars
ISBN: 978-91-89779-25-9

Vi ska vinna!

Martin Palmqvist

Illustratör: Elisabeth Widmark

Utkommer i april
ISBN: 978-91-89779-34-1

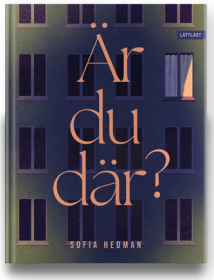

Är du där?

Sofia Hedman

Utkommer i april
ISBN: 978-91-89779-29-7

Dags att rösta
- Valskola 2026

8 Sidor

Utkommer i mars
ISBN: 978-91-984499-5-2

Läs mer om lättläst på ll-forlaget.se, mejla oss på ll-forlaget@mtm.se

LL-FÖRLAGET
Lätt att läsa. Lätt att förstå.